

אלעזר שטרן

רב ביהמ"ד ובית הוראה

"מאורי אור"

וחבר בד"ץ הישר והטוב שע"י רבני הקריות

מח"ס "גן נאה" ב"ח ושו"ת ברכת אלעזר

רח' שמואי 1/1 אשדוד

טל. 8554502 – 08, פקס. 15388554502

ב"ה

למע"כ הגאון הרב החסיד

מהור"ר שליט"א

בעניין השאלה שנדברנו בערב שבת ע"ד הגט שהבעל מסר מודעה קודם הגט.

וסדר הדברים הוא כדלהלן.

א. הבעל נשא את אשתו לפני כחמש שנים בארץ ישראל, לבעל היה דירה ועסק בנוא יארק, ועשה הסכם עם אשתו קודם הנשואין על כל נושא הממונות שביניהם, היות ולבעל נשואין זה הוא זיווג שני, ויש לו גם ילד מזו"ר, ועוד הוסכם בהסכם הנשואין, שמקום הדירה שלהם יהיה בארה"ב, ועוד הוסכם באם יהיה סכסוך ידונו בבב"ד שבמכון להוראה שבעיר מאנסי נוא יארק. וקיבלו הכל בקנין כדין וגם אישרו ההסכם קודם הנשואין בב"ד הרבני שבעיר רחובות בארה"ק.

ואכן חזרו לגור בנוא יארק כמה שנים, ועתה לקראת חדש תשרי דהאי שתא, האשה הגיעה לארץ ישראל, וביקשה להבעל שיבוא איתה לארץ ישראל, ובבואו לארץ נתברר שרימתה אותו [וכמו שמסוכם גם לב"ד בדיון שנעשה בין הצדדים בב"ד הרבני בירושלים בפרוטוקול מיום כ"ח תשרי התש"פ בעמוד האחרון], שעם כניסתו לארץ הקודש פתחה תביעה כנגדו בב"ד הרבני בירושלים והם הוציאו כנגדו צו איסור יציאה מהארץ, וביום כ"ח תשרי הני"ל, היה דיון בב"ד הני"ל, והבעל ביקש שיתירו לו את הצו המניעה היות ויש לו הפסד ממון עי"ז, ושיש הסכם ביניהם שידורו בארה"ב ושם גם מקום הדיון בין הצדדים, והאשה טענה שהיא רוצה שלום בית אלא שידור בארץ, הבי"ד ביקש ממנו ערבות בתחילה של 100 אלף דולר בשביל להתיר לו את האיסור יציאה בכדי שיחזור לדיונים כשיקראו לו, וגם בתנאי שימנה אותם שליח 'בכתבו ותנו' לגט כפי ראות עיני הבי"ד, ואחר דיון בב"ד הוחלט, שבשביל שיתירו לו לצאת מהארץ לחזור לביתו, צריך שיפקיד גט שליחות וגם להפקיד ערבות 50000 דולר. ולטענת הבעל שיש בב"ד בארה"ב, ענו לו שאין לב"ד בארה"ב שיניים. וכל זה מפורש בסוף הפרוטוקול של הדיון הני"ל.

וכך הסתובב בארץ ללא מקום דירה ראוי [כפי שהעיד אחד העסקנים] ובחשש איבוד פרנסתו שבארה"ב, ולכן נתנו לו עצה שימסור מודעה על האונס שיש לו, ושיחזור לב"ד שמסכים לתת גט, ורק שיתירו לו לצאת, וכן עשה למעשה. וגם בדיון השני מיום י"ד בכסלו, חזר במשך הדיון על הטענה שמקום הדיון הוא בארה"ב אלא שאם אינם מסכימים אז הוא מוכן לתת גט. וכן נעשה. כפי העולה מפרוטוקול של הדיון השני. ואכן נתן גט, והתירו לו לחזור לביתו שבארה"ב

ב. והנה נמצא שכל מה שנתן הגט, משום האונס ממון שהיה לו הן באיבוד פרנסתו, והן ממה שהתגלגל ממקום למקום מבלי דירה, וכל מה שעשה בבי"ד לתת הגט וביטול מודעות שסמך על המודעה שעשה ועל העידי מודעה שהודיע להם את אונסו.

והנה עוד נתברר שמיד כשחזר לארה"ב חזרה האשה אחריו לארה"ב, וכבר נתחברה לאיש אחר שרוצה לישא אותה.

והנה השאלה לפנינו באם האשה מותרת ע"י גט זה, או שהוה גט מעושה שלא כדין דהגט בטל כדאיתא באהע"ז בסי' קל"ד. ונשמעה טענה מפי הרבנים שעוסקים בעניין ששמא לא היה העישוי על הגט וכו'

ג. הנה דין זה נחלק לבי' ענינים :

(א) באם בכה"ג הגט בטל גם ללא מודעה היכא שיש עדים שיודעים באונסו.

(ב) היכא שעשה מודעה וגילה אונסו שהוא אונס בדבר, והעדים מעידים שכן הדבר נכון כפי שטוען.

ד. ובכדי לברר זה, ראשית צריך לחקור באם יש כאן אונס גלוי, והאמת שהיות שהבי"ד התנהלו בעניין זה שלא כד"ת, אלא בכח חוקי הערכאות, ולא הניחו לבעל לחזור לביתו, אף שהצהיר לפניו שמוכן ומזומן לדון במקום דירתו, ולא במקום שהוא נמצא כגר בארץ, וגם מחוסר פרנסה, וגם שיש להם הסכם חתום ומאושר כדת וכדין שבכל דבר שביניהם ידונו במאנסי במכון להוראה, א"כ הבי"ד בוודאי עשו שלא כדת תורה שהתובע הולך אחר הנתבע, כמבואר בשו"ע חו"מ בסי' י"ג ברמ"א סעי' א', וגם מש"כ הרמ"א בבי' אכסנאים שצריך לדון עמו מיד, כתב בפת"ש שם (סק"ב) מגל' השו"ע שהרב הגאון מוהר"י העשיל אשכנזי ז"ל, שהרי ברמב"ן בפי שופטים מבואר שאין בעלי הדין יכולים לכופו זה את זה לדון אלא בפני בי"ד שבעירם, לא בפני בי"ד שבעיר אחרת, ואפי' היו שני בעלי הדין בעיר אחרת יכולים לומר נלך לפני בי"ד שבעירינו ע"כ, ולכן מחלק דהרמ"א מיירי שני הבע"ד הם כ"א מעיר אחרת ונזדמנו לעיר אחת, אבל אם שני הבע"ד הם מעיר אחת בוודאי ידונו בעירם. וכ"כ בערוה"ש סי' י"ד סעי' ב. והנה זה פשוט שהיכא שהדין הוא דבר שנמשך הרבה זמן, פשוט בתכלית הפשיטות שאין יכול לעכב על הבע"ד לחזור לעירו ולדון בבי"ד שבמקומו. וכ"ש בנד"ד שהאשה עשתה בערמה להביאו לארץ ישראל ושם תפסה אותו בעיכוב יציאה, וכמו שהבי"ד דסם כתבו מפורש שזה מה שנראה ממה שנעשה. ועוד כ"ש היכא שקיבלו עליהם בהסכם מקום הדירה ומקום הדין שבארה"ב.

ה. א"כ ברור שמה שעשו הבי"ד הרבנות דסם עפ"י כח ומנהגי הערכאות שנוהגין בכמה דברים כידוע, לעכב יציאה של הבעל מלחזור למקומו ולביתו, הוה דבר חמור שנעשה שלא כדין, וכ"ש שהתנו הדבר ליתן לו רשות לחזור למקומו רק בתנאי דיפקיד בידם, גט שליחות וערבות של 50000 ש"ח, כמפורש בהחלטה שלהם שנעשה שלא כדין.

וא"כ נמצא שהיה לו אונס ממון מחוסר פרנסתו וצער דגופא שאין לו בית במה שעיכבו אותו לחזור למקומו שלא כדין. [ועיין בבי"ב בסי' קל"ד מהתשב"ץ שהיכא שמעכב שלא לעקור דירתו מאותו מקום במקום שדירתו עריבה עליו ורק שרוצה לעקור בכדי לעגן אשתו זה לא נקרא אונס, משמע שהיכא שמעכב שלא לחזור לדירתו שדר שם פשוט שהוה אונס, גם בעצם הדבר שמעכב, וזה אף ללא אונס ממון].

ו. והנה המגרש באונס ממון, כבר ידוע שהביא הרב"י באהע"ז בסי' קל"ד מהתשב"ץ בנדון היכא שגזלה אשתו ממנו ממון ואינה רוצה להחזירו עד שיגרשנה ואינו יכול לכופה בדין להחזירו אליו, או מפחידו להפסידו ממון ולא מסר מודעה אני מסתפק אי ידיע מילתא דמחמת אותו עישוי גירש הוי גט מעושה, וקרוב אני לומר דכיון שלא מסר מודעה לא הוי גט מעושה ואגב אונסיה גמר ומגרש, וכן נראה דעת רבינו פרץ שכתב שאם נתן עירבון וגירש שאין זה אונס,

ואע"ג דאמרינן בפרק חזקת (מ:) ההוא גברא דאזל לקדושי איתתא וכו' משמע דבמתנה דבגילוי מילתא סגי מתבטלת המתנה, משום הוכחה לבד, וא"כ כ"ש גיטין באונס ממון דהויא הוכחה לבטולי גיטא, הא לא מוכחא דהכא משום דבמתנה טמירתא קדמה למתנת האשה הוא דסגי הוכחה והוי כמודעא, דבמתנה אפי' נאנס מתנתו מתנה כל שלא מסר מודעא א"כ אמאי אמרינן התם דלא קנתה היא אלא דמתנה טמירתא היכא דמוכחא מילתא דמשום אונס הוא הויא כמודעא, אבל אי לא מתנה טמירתא הויא מתנתו מתנה, הוא הדין באונס ממון בגט כל שלא מסר מודעא הוי גט זה היה נ"ל, אבל קושטא דמילתא דתלוה ויהיב לא הויא מתנה ואינו צריך למודעא. עכ"ל.

ז. והנה נחלקו האחרונים באם הכרעת התשב"ץ שבאונס לא הוה גט אף היכא שלא מסר מודעא כמו שמשמעות דבריו בסיום דבריו, או שסיפוקא מסתפקא ליה. וכן ממה שכתב התשב"ץ מקודם לזה וז"ל אבל אם כפהו שלא כדין בדבר אחר, ומתוך אותה כפיה גירש אפשר דהוה גט מעושה דנקטיה בכובסיה דליישבקה לגלימא הוי וצריך עיון עכ"ל.

ובמשנה למלך פ"ב מהל' גירושין ה"כ כתב ע"ז שע"כ מיירי התשב"ץ שכשפוהו לא אמרו לו שיגרש דבכה"ג פשיטא שאף שהאונס הוא בדבר אחר הוה כתלוהו ויהיב, אלא התשב"ץ מסופק דווקא היכא שלא הזכירו לו כלל עניין הגירושין, אלא שהוא בעצמו גירש בכדי להנצל מהאונס, ורק בכה"ג הוא מסתפק.

ח. וכדרך המשנה למלך כתב גם התורת גיטין בסי' קל"ד ס"ק ז', שהרי מוכח בגמ' במעשה דפרדיסא דהוה אונס וכן הוא בחו"מ סי' ר"ה סעי' ז', ובחו"מ סי' י"ב סעי' י"א שהיכא שנתפטר מחמת שרצה לכפור לו ממון דהוי אונס, ולכן נראה שמייירי שהאשה גזלה ממנו ממון ולא הזכירה כלל הגירושין, והוא בשביל להפטר עצמו גירש ע"ז יש לדון דלא הוה גט מעושה, והיינו שבכה"ג הוה ספק גט מעושה, אולם היכא שהזכיר עניין הגירושין, שבוה לכו"ע הוה במה שמגרש כדי להנצל מאונס זה גט מעושה.

ט. נמצא שגם למשנה למלך וגם לתורת גיטין, פשיטא שהיכא שמזכיר עניין הגט פשוט שגם לתשב"ץ הוה עישוי במה שמגרש בכדי לפטור אונסו, אולם היכא שאין מזכיר עניין הגט והוא מגרש בעצמו בכדי לפטור באונסו, וגם לא מסר מודעא בזה ספוקי מספקא ליה להתשב"ץ. וגם בשו"ת מהרי"ק שורש ס"ג כתב וז"ל גם באונס ממון דבר פשוט שהוא אונס כאשר כתבת עכ"ל.

י. אולם בפתי"ש (סי' קל"ד סק"ב) מקשה על דרך זה בתשב"ץ להעמיד דברי התשב"ץ שמסתפק דווקא בלא הזכירו לו עניין הגירושין, שבדברי התשב"ץ מוכח שלא כן, ומשמע שהתשב"ץ מסתפק אף היכא שהזכירו לו שזה שמעכב ממנו הוא בעבור הגירושין, אפי"ה שמא אמרינן שאחר שהחליט לגרש בכדי שלא להפסיד ממנו א"כ הוה ברצון שגילה דעתו שאין האשה חשובה לו כהממון, או דילמא שאפי"ה אינו נחשב כמגרש ברצון שאה"נ שהממון חשוב לו יותר כמו שאמרו חז"ל בברכות בפרק הרואה שיש לך אדם שממונו חביב לו מגופו, ולכן לא רצה להפסיד ממנו, אבל אה"נ שלא רצה גם להפסיד אשתו ולא גירש ברצון.

יא. והנה באם נעמיד הדברים במשפט ההכרעה, הרי אחר שבשו"ת מהרי"ק הסכים בפשיטות ששאונס ממון הוה אונס גמור, וגדולי האחרונים שאנן גרירי אבתריהו המשנה למלך והתורת גיטין הסכימו שהיא שמזכיר הגט הוה לכו"ע גט מעושה, הרי כן הוא ההלכה, וכ"ש שגם לבעל הפתי"ש הוה רק ספק. ולא שבקינן פשיטותא דהני גדולים מפני ספיקו של בעל הפתי"ש.

יב. ובאמת דקשה מאד על האגר"מ באהע"ז ח"א סי' קל"ז שהכניס לנדון זה עניין ההרחקות דר"ת שלפ"ז רואים שאם אין מעשים ממש אין זה נקרא עישוי, דלא דמי כלל, שהרי ההרחקות דר"ת גוזרים על האנשים שיתרחקו ממנו, וכמפורש בדבריו שטעם ההתר הוא ממה שאנו פורשים

ממנו" דאין אינו מחוייבים לעשות לו טובה כשחושבים שאינו הולך בדרך הישר, אבל מה דמיא זה בכלל להיכא שעושים אונס "למגרש עצמו" בדבר אחר עבור הגירושין, ולכן אין מקום כלל לדמיון זה, ובפרט שהרי המהרי"ק עצמו מביא הרחקות דר"ת, והרי המהרי"ק עצמו פשיט ליה דאונס ממון הוה אונס גמור. וש"י שסברא זו וחילוק זה כבר איתא בדברי הגאון בשו"ת עונג יו"ט אהע"ז סי' קס"ח בד"ה ואף שכתבנו לעיל בשם ר"ת, עיי"ש דפשוט לי חילוק זה.

יג. ועיין בשו"ת מהריב"ל ח"ב סי' ע"ט וח"ג ס"י ק"א שכתב שלא ראה לרבני הדורות שעשו מעשה כן, לפי שהרחקה קשה עכשיו מן הנדוי, ואם הנדוי הוה כפי"ש כ"ש ההרחקה, והביא זה הש"ך בספרו גבורת אנשים ס"ס ע"ב כמבואר בפת"ש בסי' קנ"ד ס"ק ל' עיי"ש.

וא"כ נמצא שהיכא אנסו אותו בדבר אחר שלא כדין והזכירו לו עניין הגירושין, והוא גירש ללא מסירת מודעא, לעיקר הדין הוה גט בטל דהוה עישוי. וי"א בשיטת התשב"ץ דהאשה אסורה מספיקא דדינא כיוון שסכ"ס גירש מעצמו. ועיין בחזו"א (אהע"ז סי' צ"ט ו') דס"ל שאף היכא שלא הזכירו הגט אבל מוכח שבאים על עסקי גירושין דהגט פסול. ועיין בשו"ת צמח צדק אהע"ז סי' רס"ד ובשו"ת עונג יו"ט סי' קס"ח.

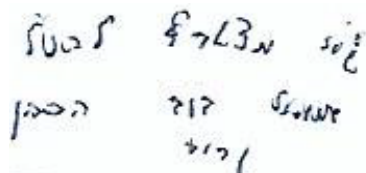
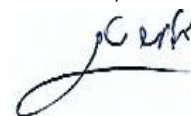
יד. והנה כל הנדון הוא היכא שהבעל לא גילה דעתו שעושה זה באונס ע"ז כל הנדון באם הוה פשוט דנחשב כאונס כדעת רה"פ או אולי יש ספק בדבר. אבל היכא שגילה דעתו ועשה מודעא, כמו בנד"ד, הרי בכה"ג ליכא נגר ובר נגר דיפרוקניה שיסתפק בדבר, וכדמוכח מפורש בדברי התשב"ץ שהובא לעיל, שכל מה שכתב לדון הוא היות והבעל לא עשה מודעא, וכן הוה בפת"ש ובאגר"מ שם שדנים מה שיש לדון בדעת הבעל, אבל היכא שגילה דעתו מפורש שזה אונס בשבילו, הרי פשוט שהוה אונס. והרי נקטו כל הפוסקים כדבר פשוט שהיכא שהיה האונס עליו שלא כדין בשעה שביטל המודעות לא עשה כלום בביטול המודעות, שהרי ידוע אונסו במה שמבטל המודעות, וביטול מודעות באונס שלא כדין לאו כלום הוא. עיין בב"י שם בד"ה והא דאינו גט מהתשב"ץ, ובדרישה סק"ז. ועיין בפת"ש סק"ד מה שהביא מגדולי הפוסקים שהיכא שידעין שלא סר האונס ממנו לא מהני הביטול מודעא.

טו. והרבה יש להאריך עוד בעניין זה בפלפול בתוך הסוגיות ובדבאי הפוסקים, אך היות שראיתי נחיצות הדבר לברר קודם עיקרי הדברים, אסיים כעת בזה שנמצא שבכה"ג הגט בטל.

ואסיים בזאת בברכת כט"ס מה שכתבתי השתא אחד כרעא במוצש"ק כי תשא אור ליי"ט אדר תש"ף לרגל נחיצות העניין, אמנם מכתב זה לא ניתן לפרסם בחוץ כי כדרכה של תורה בענינים אלו צריך צירופא דרבנן בכל דבר, ושלחתי מחמת הדחק שראיתי, אף שלא מובן מה הדוחק שהרי לפי הנשמע מיירי במיינקה חבירו שעוד הניקה אחרי הגט שנעשה. ועל הבי"ד שלפניו העניין לברר המציאות גם בענין זה.

הכו"ח

אלעזר שטרן

הגרש"ד גרום שליט"א, רב דהסידי גור אשדוד
ואב"ד בד"ץ רבני הקריות דקהילות החרדים באשדוד